

Teosofia ja sosialismi.

»Eikö Teosofia ole sosialismin vihollinen ja vastustaja?» olen joskus kuullut kysyttävän, ja koska tämän kysymyksen tyydyttävä ratkaisu lienee monellekin vasta-alkavalle teosofille mieltä kiinnostava ja kenties huvittava niitakin, jotka ovat sosialisteja, mutta eivät hyväksy teosofisia katsantokantoja, tahdon ottaa asia puheeksi »Illanvieton» palstoilla ja lausua siitä oman mielipiteeni.

Jotta voisimme jotakin päättää teosofian suhteesta sosialismiin, täytyy meidän ensin saada käsitys siitä, mitä teosofia on. Tästä on yhä olemassa paljon väärinkäsityksiä, joista tavallisim on se harhaluulo, että teosofia on muka joku lahkolaisoppi, joku toisenlaisten aatesuuntain ikivihollinen, kristinuskon vastustaja ja ylipäänsä joku uusi »totuuden» keksintö. Tämmöiset väärinkäsitykset on yhä syrjäisillä, vaikka ne tietysti pian haihtuvat niiden mielestä, jotka myötätunnolla ja ymmärryksellä koettavat teosofiaan syventyä.

Teosofiaksi kutsutaan meidän päivinämmme *kaikkein aikain yhteiskokemuksta henkisen elämän alalla*. Huomattava on, että teosofia on vain nimi, valittu jonkun asian sopivaksi tunnusmerkiksi, eikä kukaan pääse selville siitä, mitä nyt sillä nimellä tarkotetaan, jos hän esim. katsoo jostakin sivistyssanakirjasta, mitä kreikkalainen sana *theosophia* merkitsee ja mitä sillä keski- ja alkavan uuden ajan teosofein kerrotaan tarkottaneen. Tästä teosofian nimen nykyisestä sopivaisuudesta voidaan tietysti olla eri mieltä. Toinen katsoo sitä vastaamattomaksi, toinen pitää sitä sangen hyvin valittuna. Syynsä sillä varmaankin on ollut, että teosofian ensimmäiset julistajat meidän aikanamme sen nimen ottivat käytäntöön.

Niin kuin sanottu nykyaikainen teosofia ei siis ole muuta kuin uudistettu esitys siitä, mitä kaikkein aikain viisaimmat, paraimmat ja kehittyneimmät ihmiset ovat kokeneet henkisen elämän alalla. Eikä se ole edes täydellinen. Henkinen elämä on sitä laatua, ettei sen kaikkia puolia kuka tahansa ymmärrä; paljon täytyy sentähden yhä vielä jäädä yleisöltä salatuksi, jonka tietoon ainoastaan yksityinen ihminen pääsee, edetessään henkisen kehityksen kapealla tiellä. Jopa monelle koko henkinen elämä on kuin lukittu kirja, josta hän ei ole mitään tietävinään, aivan niinkuin apostoli Paavali kirjotti: »ei luonnollinen ihminen ymmärrä Jumalan hengen asioita». Nykyaikainen teosofia on niin muodoin osittainen, puolinen aikain viisauden esitys.

Nyt kaikkein aikain henkisen kokemuksen ydin on se, että ihminen ei ole ymmärryksellä varustettu eläin, vaan henkinen olento, ajatteleva, tunteva, tahtova. Hän ei ole ruumiillinen olento, jolla on sielu, vaan hän on sielu, jolla on ruumis. Hän kuuluu syntyperältään näkymättömään maailmaan ja hänen ikuinen henkensä on jumaluudesta kotoisin. Hän on niinkuin itämaalaiset sanovat Brahman eli Jumalan jumalallinen kaupunki, jopa sisimmässä itsessään aivan yhtä jumaluuden kanssa; hän on pyhän hengen temppele niinkuin Paavali sanoo, ja Jumalan poika Jeesuksen lausetavan mukaan. Ja se on ihmisen ikuinen elämä, että hän pääsee tuon Brahman tuntemiseen eli tuon Jumalan pojan, joka on sama kuin hänen oma henkensä. Ihmisen ajallinen elämä ei ole muuta kuin maaperää, jossa jumalallisen hengen siemen itää ja kasvaa.

Tavallisesti otaksutaan, että ikuinen elämä alkaa kuoleman jälkeen tai viimeisen tuomion jälkeen, eikä huomata kuinka epäloogillinen semmoinen otaksuminen on. Kuinka ihminen voisi alkaa? Kaikki mikä alkaa, sen täytyy kerran loppua; jos »ikuisella» olisi alkua, tulisi sille varmaan loppukin. Ei semmoisesta voi olla puhettakaan, että ikuinen elämä alkaisi esim. kuoleman jälkeen. Ikuinen elämä ei ole koskaan alkanut, se on aina ollut ja aina oleva. Se ikuinen elämä asuu ihmisrinnassakin, ja kysymys on vain, tuleeko ihminen siitä itsetietoiseksi vaiko ei. Ja se itsetietoiseksi tuleminen, se henkiseen elämään herääminen on tapahtuva täällä ruumiissa; sitä varten meille ruumis on annettu. Aikain kokemus osottaa, ettei ihminen kuoleman jälkeisessä tilassa saata kehittyä samalla lailla eikä herätä semmoiseen henkiseen itsetajuntaan kuin täällä maan päällä. Niin, olisihan tämä ruumiillinen elämä tarpeetonkin, jos voisimme tulla toimeen toisenlaisissa olomuodoissa.

Mikä on nyt ihmisen ikuinen eli henkinen elämä? Ei sitä pidä ymmärtää vain jonkinmoiseksi alati jatkuvaksi olemiseksi, vaan se on pikemmin koko olemisen ja elämisen keskittymistä ja voimistumista, uusien kykyjen heräämistä, sanomattoman onnellisuuden ja rauhan, lempeyden ja rakkauden tuntemista ja tulkitsemista. Koko eläminen muuttuu enemmän henkiseksi, irtaantuu aineen kahleista ja liitelee vapaasti näkymättömissä maailmoissa. Ja koska tämä elämä on sisäistä eikä vaadi muuta ulkonaisen suhteen kuin että se saisi siinä ilmetä – että siis ihminen saisi olla hyödyksi ja iloksi muille –, ei se myöskään sinään pane erityistä arvoa ulkonaisen elämän olomuotoihin. Niinkuin Buddha sanoo: silkkiin ja kultaan puettu kuningas voi yhtä hyvin herätä totuuden tietoon kuin ryysyjen peittämä kerjäläinen.

Toinen asia on, että kun ihminen on herännyt henkiseen elämään, hän hylkää – eli koettaa hylätä – kaikkea sitä mikä hänen entisessä elämässään oli pajaa. Ei hän silloin enään viihdy kullassa ja ylläisyydessä, ei hän tahdo mässäätä eikä juoda. Buddha jätti ruhtinaallisen kotinsa, jätti vaimonsa ja lapsensa ja lähti kerjäläisenä ulos maailmaan miettiäkseen ihmiskunnan pelastusta ja sitten totuuden löydettyään julistaakseen sitä kansalle. Jeesus jätti vanhempansa, kotinsa ja ammattinsa, meni korpeen taistelemaan sisällisiä taisteluitaan ja palasi siletä oman itsensä (maailman) voittajana, totuuden julistajana ja ihmisten rakastajana. Italian Kristus, Frans Assisilainen, luopui isänsä rikkauksista ja seurasi jumaloidun mestarinsa jäljissä semmoisella alttiiksiantavaisuudella, jota ei dogmeilla rakastavat teologit milloinkaan ole tunteneet. Wenäjän suuri kristitty, Leo Tolstoi, synnyltään kreivi ja miljoonanomistaja, elää kuin yksinkertainen talonpoika, uhraten kaiken aikansa Kristuksen rakkauden opin julistamiseen.

Olemme täten koskettelleet sosialistista kysymystä. Jos kohta ei henkisellä elämällä itsellään ole välitöntä yhteyttä yhteiskunnallisten olosuhteiden kanssa, näyttää kuitenkin siltä, että ne ihmiset, jotka siihen elämään heräävät, tulevat jonkinmoiseksi sosialisteiksi. Joskin eivät yhtä tietopuolisesti julista sosialismin oppia kuin meidän päiviemme sosialistit – mikä ei suoranaisesti heidän tehtävänsä kuulukaan –, ratkaisevat he käytännöllisesti yhteiskunnallisen problemin – ratkaisevat sen tavalla, jota kaikkien täytyy tunnustaa korkeaksi ja ihanaksi. Niin, luulenpa melkein, että he ratkaisevat sen pulmallisen asian rehellisemmin kuin moni sosialisti useinkaan tekee. Enkä luule, että Jeesus tai Buddha tai kukaan muu viisas, jos tällä hetkellä ilmestyisi maailmaan, asettuisi vastustavalle kannalle sosialistisen liikkeen suhteen.

*

Sitäpaitsi on eräs tärkeä kohta, jota en vielä ole kosketellut.

Tuommoisia suuria ihmisiä on harvassa maailmassa. Ei niitä ihmisiä ainakaan ole näkyvissä, joissa henkinen elämä ilmenee täydellisyydessään. Aivan itsestään täytyy meidän kysyä: mikä on joukkojen kohtalo? Eivätkö ne miljoonat ihmiset, jotka tämän maan päällä syntyvät ja kuolevat, eivätkö ne koskaan pääsekkään osallisiksi ikuisen elämän autuudesta? Kaikki nämä jokapäiväiset – *me* kaikki – olemmeko tuomitut kuolemaan? Mitä aikain kokemus siihen vastaa?

Viisaat ovatkin päässeet sen salaisuuden perille. Hengen heränneellä silmällä he ovat nähneet, että ihmisen ikuinen henki on kuin nauha, johon on pujotettu jono kalliita helmiä. Jokainen helmi on ihmishengen ajallinen ilmennys ruumiissa, se on yksi ruumiillinen elämä maan päällä. Ihmishenki puetaan niin usein fyysilliseen ruumiiseen, kunnes se herää jossakin elämässä itsetajuntaan, niin ettei se enään tarvitse fyysillistä elämää kehityksensä välikappaleeksi, vaan saattaa jatkaa eloaan ja työtään muunlaisissa ympäristöissä. Tämä on tuo ikivanha oppi jälleensyntymisestä, joka ei enään liene outo monellekaan lukijalle.

Mikä se on, joka syntyy uudestaan? Niinkuin sanotaan Buddhan opissa, se on ihmisen karma. Kaikkia ilmiöitä hallitsee syysuhteen (kausalitetin) laki. Jokainen ajatus, jokainen teko synnyttää varman seurauksen sekä ihmisessä itsessään että hänen ulkopuolelleen. Ihminen on täten alati luomassa sekä itseään että tulevaisuuttaan. Kun hänen henkensä pukeutuu uuteen ruumiiseen, seuraa tätä uutta persona karmana kaikki ne ominaisuudet, taipumukset, kyvyt ja halut, jotka

saman ihmishengen edelliset personat ovat itsessään kehittäneet. Sanotaanpa niinkin, että ulkonaiset olot ovat myös karmasta riippuvaisia: se on karmaa, kun toista seuraa omituinen onni, toista kohtaa vaikeuksia ja vastuksia joka askelella.

Tämä karman oppi se nyt onkin se arka kohta, jota moni on väärin käsittänyt ja jonka johdosta luullaan teosofian olevan sosialismin vastustajan. »Koska kaikki tapahtuu karman, s. o. oikeuden ja oikeallisuuden lain mukaan, ei sovi ihmisten ruveta oloja muuttelemaan. Jokainen saa mitä hän ansaitsee eikä meidän sovi parannella jumalallisia lakeja». Niin sanotaan eikä huomata, kuinka hirveän lyhytnäköinen semmoinen johtopäätös on.

Jos asia olisi niinkuin keskiajan papit selittivät, että *Jumala* on luonut toisen ihmisen rikkaaksi, toisen köyhäksi, niin voisi semmoista johtopäätöstä ymmärtää. Mutta kun karma juuri merkitsee, ettei Jumala ole luonut olevia oloja, vaan ihmiset itse omilla teoillaan ja ajatuksillaan, niin pitäisi heti huomata, kuinka mahdoton se johtopäätös on. Ja jos ihmiset olisivat niin riippumattomat toisistaan, että esim. jostain kerjäläisestä voisi sanoa: sinä olet itse tehnyt itsesi tuommoiseksi, ei minun tarvitse ajatella sinun olosi parantamista, niin voisi vielä jossakin määrin ymmärtää sitä johtopäätöstä. Mutta kun otamme huomioon, että jokaisen ihmisen ajatukset ja teot eivät vaikuta ainoastaan häneen itseensä, vaan muihinkin, ja että tulevia oloja eivät koskaan köyhät ole olleet niin paljon luomassa kuin rikkaat ja mahtavat, niin oivallamme heti, ettei yksilöitä saata syyttää ulkonaisesta karmastaan, vaan yhteiskuntaluokkia, kansoja ja ihmisryhmiä. On siis yhteiskuntaluokkien, kansojen ja ihmisryhmien karma, että olot ovat semmoisia kuin ovat. Köyhiä ei ole sentähden, että köyhät itse olisivat olleet laiskoja ja huolimattomia, vaan sentähden, että mahtavat kokoavat itselleen rikkauksia ja laiminlyövät veljellisiä velvollisuuksiaan.

Ihmiset itse ovat rakentaneet yhteiskuntiaan. Jos niitä rakennuksia on korjattava tai jos niitä on hävitettävä ja rakennettava uudelleen, on se ihmisten oma tehtävä eikä minkään jumalan. Niin sanoo aikain viisaus, ja siitä totuudesta pitäisi muun muassa jokaisen uskonnonopettajan ottaa vaari. Mutta nyt on toinen kysymys, puolustaako aikain viisaus, puolustaako teosofia yhteiskuntamuotojen parantamista tai uusintamista: ovatko ihmisen kehitykselle nykyiset olosuhteet paremmat kuin olisivat jonkinmoiset ihanteelliset, missä ei olisi köyhiä eikä rikkaita, vaan tasa-arvoisia veljiä? Ja tämän kysymyksen kautta olemme joutuneet suorastaan sosialistiselle alalle.

Siihen on kuitenkin helppo vastata. Mikä on nimittäin ihmiselämän tarkoitus? Se on ikuisen hengen itsetietoiseksi herääminen ihmisen rinnassa. Tämä henki on rakkaus, totuus, lempeys, pitkämielisyys, puhtaus, jalous, sanalla sanoen kaikki hyvä. Se on kaiken pahan vihollinen, vihan, valheen, katkeruuden, kiukun, siveettömyyden, itsekkyyden, tyhmyyden. Niin paljon pahaa kuin on ihmisen povessa, niin paljon hyvää siitä on poissa. Se ihminen, joka syntii tekee, hän samassa määrin on kuuro hengen käskyille. Mutta henki pyrkii eläväksi ihmisessä ja ihmisen tehtävä on raivata sen tieltä kaikki paha. Emme joudu valoon, ennenkuin poistumme varjosta. Ja itse meidän tulee pyrkiä pimeydestä ulos hengen valkeuteen.

Mutta kuinka nykyiset yhteiskuntaolot vaikeuttavat tämän pahasta vapautumisen? Köyhälistön sydämässä asuu viha, kateus, katkeruus, rikkaitten rinnassa versoo kylmyys, välinpitämättömyys, ylpeys, itsekkyytensä ja pahat himot. Ja kaikkien mieliä raskauttaa väärä elämän käsitys, pelkuruus, halpamaisuus ja turhat ennakkoluulot.

Kuinka tämä on poistettava? Ei muulla lailla kuin luomalla uusia yhteiselämän muotoja. Sitä vaatii aikain henkinenkin kokemus.

Teosofian ensimmäinen julistaja, rouva H. P. Blavatsky, kirjottaa juuri tästä asiasta seuraavasti:

»Katsele hetkinen inhimillisen yhteiskunnan niin sanoakseni konkreettisia tosiseikkoja. Vertaa sitä elämää, jota rahvas ja monet keski- ja yläluokan jäsenet viettävät, siihen elämään, jota eletäisiin siveellisesti raitimpien ja jalompien olosuhteitten vallitessa, vallitessa oikeuden, hyvän tahdon ja rakkauden – sen itsekkyyden, välinpitämättömyyden ja raakuuden asemasta, joka nyt liiankin usein näyttää yksin olevan vallalla. Kaikella ihmiskunnassa löytyvällä hyvällä ja pahalla on juurensa inhimillisessä luonteessa, ja tätä luonnetta on ollut ja on luomassa syitten ja vaikutusten ääretön sarja. Mutta tämä koskee tulevaisuutta yhtä paljon kuin nykyisyyttä ja menneisyyttä.

Itsekkyys, välinpitämättömyys ja raakuus eivät saata muodostaa ihmiskunnan mallikelpoista tilaa – semmoinen usko olisi sama kuin olla ihmisyyteen uskomatta, jota teosofi ei voi tehdä.

»Nythän meille kehitys opettaa, että muuttamalla elimistön ympäristöä voimme muuttaa ja parantaa itse elimistöä; tämä pitää mitä ankarimmin paikkansa kun on ihmisestä kysymys. Kukaan teosofi on sentähden velvollinen tarmonsensa takaa ja kaikilla hänen käytettävissä olevilla keinoilla tukemaan jokaista viisasta ja hyvin pohdittua rientoa köyhäin ehtojen parantamiseksi. Tällaisia yrityksiä on tehtävä silmällä pitäen köyhäin lopullista yhteiskunnallista vapautumista ja niiden velvollisuuden tunnon kehittymistä, jotka nyt usein laiminlyövät velvollisuuksiaan miltei kaikissa elämän ehdoissa».

Niin H. P. Blavatsky. Ei siis ole epäilystäkään siitä, onko teosofia sosialististen rientojen ystävä vaiko vihollinen. Päinvastoin voisi sanoa, että aikamme sosialistinen liike kaipaa teosofisen liikkeen apua. Sosialismin vaarana on vajota sokeaan aineellisuuteen. Mutta materialismi ei ole viisaudesta kotoisin, ja samassa määrin kuin sosialistit ovat materialisteja, samassa määrin he kadottavat tosivoimaa. Sillä todellinen, vakuuttava voima on hengestä, ja viisauden valoa eivät sammuta hetkelliset virvatulet inhimillisen kokemuksen erämaassa.

Pekka Ervast.

(Työmiehen Illanvietto 1902, ensimmäinen vuosikerta, N:o 4, Helsingissä, Syyskuun 26 p. 1902, s. 29, palstat 1-3, s. 30, palstat 1-3, s. 31, palsta 1.)